

MUZEUL TEHNIC AL BANATULUI

Mihăiță-Silviu Băluță

Cuvinte Cheie: Muzeul Tehnic al Banatului, Institutul Politehnic Timișoara, Bastion, Muzeul Banatului.

Keywords: Technical Museum of Banat, Timișoara Polytechnic Institute, Bastion, Banat Museum.

Technical Museum of Banat

(Abstract)

The establishment of the Technical Museum of Banat was an ideal spread within the circle of Banat intellectuals since the interwar period. This desideratum was not abandoned with the change of the political regime in Romania, therefore a laborious plan was made in order to establish a technical museum in Timișoara. Through this article, we want to bring to light the project for establishing the Technical Museum of Banat, made between 1969–1971, discovered within the Timiș County Service of the National Archives. Within the plan associated with the establishment of the technical museum were highlighted: the reasons for its establishment; the space related to the new museum; the funds intended for the acquisition of exhibits and the operation of the institution; the number of specialized and administrative positions that were to be enclosed in the museum institution and the detailed theme of the basic exhibitions. This article's main source of documentation is archival information, which is corroborated by information from the press of that time and the specialized bibliography. One of the main merits of the project to establish the Technical Museum of Banat was due to the success of gathering around a common goal the representatives of the most important cultural organizations in Timișoara, to whom was added a good part of the industrial enterprises, thus proving the ability of the Timișoara intelligentsia to accomplish the plan of a museum institution of such amplitude. At the same time, through this project, an interwar initiative that is absolutely necessary for Banat is being resumed, the region being known for its long-standing tradition in the technical and industrial fields.

Muzeul Banatului a reprezentat una dintre cele mai importante instituții de cultură din Banat, fapt vizibil încă de la fondarea sa din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Odată cu intrarea Banatului în componența României Mari, lucrurile în provincie au suferit nenumărate schimbări de natură administrativă, socială și culturală, fenomen bine reliefat și în ceea ce privește desfășurarea activității Muzeului Bănățean. Instituția muzeală a suferit, pe tot parcursul perioadei interbelice, nenumărate neajunsuri, printre care se numărau cele de factură financiară, lipsa unor buni specialiști în domeniul muzeisticii, lipsa unui spațiu propice desfășurării activităților muzeale etc. Una dintre cele mai marcante probleme a fost cea determinată de lipsa unei clădiri care să îndeplinească toate normele pentru a găzdui un muzeu¹. Cu toate acestea, Muzeul Banatului și-a desfășurat

în continuare activitățile, încercând să se racordeze la tot ceea ce însemna rigoarea muzeistică europeană. Una dintre principalele meniri ale sale a fost punerea în valoare a particularităților zonale ale Banatului, acțiune foarte importantă având în vedere contextul intrării provinciei în componența României.

Printre principalele particularități ale muzeului din Timișoara se numără cele socio-culturale, scoase în evidență în cadrul secției etnografice, muzeul deținând un amplu inventar de obiecte tradiționale din Banat². O altă trăsătură specifică a Banatului a fost legată de tradiția sa industrială și tehnologică, lucru vizibil mai ales începând cu secolul al XVIII-lea, când provincia a intrat sub stăpânirea Casei de Austria. Pe lângă mecanismele de exploatare a solului, în Banat au fost implementate, de-a lungul timpului, mai multe notăți în domeniul tehnic. Toate aceste caracteristici tehnice și industriale nu puteau fi evidențiate, la justa lor

Florin Medeleț, Vasile Rămneanu, *Muzeul Banatului. File de cronică 1918–1948*, vol. II, Timișoara (2003), 30, 50–51, 58.

² *Ibidem*, 29–30.

* Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române Filiala Cluj-Napoca, Str. M. Kogălniceanu nr. 12–14, Cluj-Napoca; e-mail: baluta.mihaita_silviu@yahoo.com.

¹ Privind discuțiile referitoare la problema găsirii unei noi clădiri pentru găzduirea Muzeului Banatului, a se vedea

valoare, fără existența unui muzeu tehnic. Tocmai necesitatea constituirii unui Muzeu Tehnic al Banatului face subiectul studiului de față.

Ideea constituirii unui muzeu tehnic a existat încă din perioada interbelică, aceasta fiind reliefată cel mai bine în 1935, odată cu decizia autorităților de a demola Bastionul Cetății Timișoara. Decizia se încadra în ceea ce ținea de planul de dezvoltare urbanistică și de sistematizare a Timișoarei, întreprins odată cu debutul secolului XX. Conform planului, se prevedea demolarea completă a Cetății Timișoa, acest lucru punând, totodată, în pericol soarta clădirii Bastionului de secol XVIII. În aceste împrejurări, municipalitatea orașului a demarat, în 1935, acțiuni de demolare a monumentului de arhitectură militară anterior menționat. Hotărârea a stârnit indignarea intelectualilor, printre care cel mai vocal s-a dovedit a fi profesorul universitar Dimitrie Leonida. Reputatul profesor se afla în capitala Banatului deoarece susținea cursuri și în cadrul Școlii Politehnice Timișoara, astfel era nevoit să facă naveta între București și orașul de pe Bega. Indignat de decizia Primăriei Timișoarei, cu privire la soarta Bastionului, D. Leonida și-a exprimat nemulțumirile prin intermediul a trei memorii cu conținut asemănător, adresate primarului Timișoarei, Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Banat și Comisiunii Monumentelor Istorice din București³.

În memoriile sale, Leonida evidențiază importanța istorică a Bastionului Cetății, susținând, fără echivoc, faptul că demolarea acestuia ar fi inacceptabilă. Această expunere a situației Bastionului Cetății Timișoara nu este una nepotrivită, deoarece soarta monumentului se află în strânsă legătură cu cea a Muzeului Banatului și, în același timp, cu proiectul Muzeului Tehnic din Timișoara. Pentru a justifica funcționalitatea sa, Dimitrie Leonida a creionat un scurt proiect de restaurare a clădirii și introducerea sa într-un nou cadru urbanistic, subliniind totodată faptul că Bastionul ar trebui să găzduiască un muzeu românesc și un muzeu tehnic. Prin ideea sa și prin creionarea unui proiect pentru monumentul de secol XVIII, putem considera că Leonida a fost un deschizător de drumuri în ceea ce privește proiectarea unui Muzeu Tehnic în Timișoara.

Propunerea lui Dimitrie Leonida nu a fost primită cu ochi buni de către Ioachim Miloia, directorul Muzeului Bănățean, acest lucru datorându-se contextului în care se afla muzeul în perioada interbelică, mai ales în ceea ce ținea de disputa cu

privire la mutarea instituției muzeale într-un palat de cultură, care ar fi fost construit special pentru mai multe instituții culturale, sau în Castelul Huniade. Astfel, găzduirea muzeului în Bastion era considerată ca fiind cea mai nefericită. Pentru a-i oferi un răspuns lui Leonida, Miloia a redactat, la cererea Primăriei, un referat în care analizează situația Bastionului și a mutării muzeului în cadrul acestuia. În paginile referatului planează două idei principale: prima face referire la necesitatea conservării monumentului istoric, în timp ce a doua idee combate posibilitate mutării muzeului în clădirea Bastionului, acest spațiu fiind socotit ca inadecvat pentru găzduirea unei astfel de instituții⁴.

Cu toate că planul lui Leonida, privind utilizarea Bastionului pentru constituirea unui muzeu tehnic, nu a fost pus în aplicare, clădirea Bastionului a fost salvată de la distrugere, aceasta intrând în rândul monumentelor istorice, astfel noul plan urbanistic al Timișoarei avea să țină seamă de poziția monumentului și să o încadreze în noul plan de sistematizare al orașului⁵.

Ideea constituirii unui muzeu tehnic la Timișoara nu a fost abandonată nici în perioada postbelică, fapt reliefat în articolul, intitulat sugestiv „Muzeul Tehnic al Banatului”, publicat în 1960 în paginile periodicului *România liberă*. În cadrul acestuia, a fost evidențiat faptul că Filiala A.S.I.T. (Asociația Științifică a Inginerilor și Tehnicienilor) din Timișoara „întreprinde în momentul de față o vastă acțiune pentru organizarea unui muzeu tehnic al Banatului” care avea menirea de a oglindi „dezvoltarea industriei în această parte a țării”⁶.

Acest deziderat, al construirii unui muzeu tehnic în Timișoara, a prins contur odată cu începutul anului 1969, an în care Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Timiș, împreună cu Institutul Politehnic Timișoara, s-au adresat direcției Muzeelor și Monumentelor, din cadrul Institutului de Stat pentru Cultură și Artă, în scopul aprobării constituirii unui Muzeu Tehnic al Banatului în Timișoara. Cererea a primit un răspuns care a fost înregistrat cu numărul 19270/19 august 1969. Conform acestuia, direcția muzeelor și-a dat „acordul de principiu” pentru constituirea instituției muzeale anterior menționate, însă decizia finală urma să fie luată după ce va fi întocmit un plan detaliat al proiectului. Direcția muzeelor

⁴ *Ibidem*, 131–132.

⁵ *Ibidem*, 132; *Dimineța*, București, an XXI, nr. 10396 (6 decembrie 1935), 8.

⁶ *România liberă*, București, an XVIII, nr. 1805 (26 martie 1960), 1.

³ *Ibidem*, 131.

cerea ca în cadrul planului să fie specificate detaliile tehnice ale spațiului aferent viitorului muzeu (planul clădirii și terenului aferent), lista personalului necesar funcționării acestuia, fondurilor necesare achiziționării exponatelor pentru muzeu, detalii referitoare la spațiul destinat muzeului și fondurile necesare pentru achiziționarea aparatului indispensabile laboratoarelor de conservare și restaurare a exponatelor. Acestora trebuia să li se adauge și un plan detaliat al expozițiilor de bază ale muzeului. Proiectul Muzeului Tehnic al Banatului urma să primească un aviz definitiv doar după realizarea și examinarea documentației solicitate⁷.

Drept răspuns, la solicitarea adresată de către Direcția Muzeelor și Monumentelor, Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Timiș împreună cu Institutul Politehnic Timișoara, au întocmit două rapoarte similare privind crearea muzeului tehnic, acestora adăugându-li-se un amplu proiect în cadrul căruia au fost descrise toate componentele necesare deschiderii și funcționării viitorului muzeu tehnic⁸.

Rapoartele au fost datate ca aparținând zilelor de 20, respectiv 26 februarie 1970. În cadrul acestora au fost specificate numeroase informații referitoare la scopul, desfășurarea activităților și bugetul aferent viitorului muzeu. Scopul instituției muzeale era, conform rapoartelor, „păstrarea și conservarea unor prețioase mărturii legate de dezvoltarea tehnicii, precum și prezentarea acestora, pe baza unei tematici, publicului vizitator”⁹. Pe lângă caracterul său de teaurizare și expunere, acestuia i se adăuga și o vădită componentă instructiv-educativă și didactică¹⁰. Componenta pedagogică era esențială în ceea ce privea constituirea muzeului tehnic, în acest sens dorindu-se ca o serie de expozate, îndeosebi machete, să fie realizate în cadrul orelor de lucrări practice ale unor școli profesionale și licee de specialitate din municipiul Timișoara. Acest fapt a dus la adoptarea unei noi paradigme în muzeistică, și anume combinarea caracterului științific și expozițional al muzeului cu cel al componentelor didactice, muzeul având menirea de a-i educa pe cetățeni¹¹.

În ceea ce privea statutul Muzeului Tehnic al Banatului, acesta urma să fie constituit drept o secție a Muzeului Banatului, fapt determinat de posibilele dificultăți bugetare și de organizare a

activităților expoziționale. Astfel, prin intrarea în componența Muzeului Banatului, noul muzeu tehnic ar fi beneficiat de sprijinul unor specialiști cu experiență și ar fi avut parte de mai multe facilități financiare¹².

Având în vedere complexitatea înființării unui muzeu, acesta urma să beneficieze, conform rapoartelor anterior menționate, de sprijinul mai multor instituții, creându-se astfel, în jurul său, un real lanț de colaborare interinstituțională. Verigile acestui lanț erau, pe lângă Institutul Politehnic Timișoara, Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Timiș, Muzeul Banatului și o serie de întreprinderi timișorene printre care se numărau Uzinele Mecanice Timișoara (U.M.T) și Electrobanat. Întreprinderile din Timișoara trebuiau să se implice activ în ceea ce privea depistarea și transportarea echipamentelor și exponatelor care urmau să fie puse în valoare în cadrul expozițiilor viitorului muzeu tehnic¹³.

În aceeași atmosferă de colaborare interinstituțională, a fost creat și „Comitetul de inițiativă și de coordonare a lucrărilor pentru înfrumusețarea Muzeului Tehnic al Banatului”¹⁴, din care făceau parte personalități de seamă, atât din domeniul universitar, cât și politic și economic, precum: Telescu Mihai, prim-secretar al Comitetului Județean Timiș al P.C.R.; Cocîrlă Trandafir și Zahiu Ioan, secretari; Pop Coriolan, prim-secretar al Comitetului Municipal Timișoara al P.C.R.; Anton Ioan, seful catedrei I.P.T.; Avram Constantin, rector I.P.T.; Curea Ioan, Rector al Universității; Drăcea Iulian, Rector I.A.T.; și Brîndzeu Pius, Rector I.M.T., acestora li se adăugau următoarele trusturi și combinate: U.M.T, direcția C.F.R., P.T.T.R., combinatele industriale, întreprinderile și trusturile de construcții D.S.A.P.C.T., O.F.F.G.A.I.F., și Direcția Agricolă¹⁵. Astfel, proiectul Muzeului Tehnic al Banatului a reușit să strângă în jurul său o mare parte a mediului cultural și economic din Timișoara, fapt ce îi conferea, totodată, și o notorietate de netăgăduit.

În cadrul rapoartelor se propune ca noul muzeu să fie adăpostit în cadrul clădirii Bastionului Cetății din Timișoara¹⁶. Clădirea era încadrată în secțiunea monumentelor istorice, din această cauză a fost redactată o cerere, adresată Direcției Monumentelor Istorice de la București, prin care se solicita aprobarea înființării unui muzeu tehnic în

⁷ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, *fond Comitetul Județean P.C.R. Timișoara*, d. 46/1971, f. 29.

⁸ *Ibidem*, f. 26–28, 1–3.

⁹ *Ibidem*, f. 1.

¹⁰ *Ibidem*, f. 1, 27.

¹¹ *Ibidem*, f. 2.

¹² *Ibidem*, f. 1, 27.

¹³ *Ibidem*, f. 1, 2.

¹⁴ *Ibidem*, f. 15.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 1.

Bastion. Direcția Monumentelor și-a dat acordul constituirii muzeului, cerând totodată să le fie trimis și proiectul restaurării și amenajării clădirii¹⁷.

Astfel, Bastionul trebuia să intre într-un amplu proces de restaurare, pentru ca, în incinta sa, să fie găzduit Muzeul Tehnic al Banatului¹⁸. Pentru a începe restaurarea, era necesară eliberarea sa, în cadrul clădirii existând mai multe unități precum Electometal, trustul alimentației publice și diverse ateliere de proiectare. În ceea ce privește lucrările de restaurare, acestea vor fi efectuate conform planurilor întocmite de D.S.A.P.C.T, și avizate de Direcția Monumentelor Istorice. Acțiunile demarate urmau să beneficieze, din partea Comitetului de Cultură și Artă a județului Timiș, de suma de 300.000 lei, pentru începerea lucrărilor de restaurare¹⁹.

Drept urmare, pentru demararea restaurării clădirii Bastionului, a fost emisă o notă, semnată de către directorul tehnic al D.S.A.P.C. Timiș, arhitectul H. Coheci. În cadrul acesteia au fost ridicate trei aspecte importante pentru restaurarea monumentului istoric. Primul aspect trata modernizarea și străpungerea străzii Hector (inclusiv intersecția din piața Russel). Acest proiect în faza de execuție a fost predat în data de 31 martie 1970, și s-a ridicat la valoarea de 1.853.000 lei. În cadrul său au fost incluse și lucrările pentru rețelele de apă și canalizare, cât și cele necesare amenajării spațiilor verzi aferente străzilor. La acestea se adăuga și „proiectul pentru podețul de traversare a șanțului la ieșirea din străpungere”, în valoare de 200.000 lei, al cărui termen de predare era 25 iunie 1970²⁰.

Al doilea aspect avea în vedere restaurarea exterioră a bastionului. În ceea ce privea restaurarea fațadelor bastionului, acestea trebuiau să fie finalizate până la data de 8 mai 1971. Totodată, s-a întocmit documentația care urma să fie supusă avizării Direcției Muzeelor Istorice până la 20 iunie 1970. Valoarea lucrărilor, pentru restaurarea exterioră, a fost estimată la suma de 1.500.000 lei, iar proiectul de execuție se va putea preda până în trimestrul doi al anului în curs.

A treia componentă privea amenajarea spațiului interior al Bastionului. Documentul menționează, referitor la restaurarea monumentului istoric, faptul că „s-a primit tema de proiectare avizate de Direcția Monumentelor Istorice din C.S.C.A. pentru muzeul tehnic”²¹, însă referitor la spațiile comerciale, proiectul nu a fost definitivat

de către beneficiar, astfel nu s-a înaintat la avizare, către Direcția Monumentelor Istorice. Valoarea lucrărilor de amenajare interioară a fost estimată la cca. 6.000.000 lei²².

Conform planurilor, din clădirea Bastionului urma să fie destinată muzeului o suprafață de 3100 m² la care se adăugau 3300 m² de curte. Planul prevedea împărțirea spațiului în funcție de secțiile care urmau să fie constituite. Având în vedere toate acestea, spațiul urma să fie divizat în felul următor: 170 m² pentru secția industrie extractivă, metalurgică, a petrolului și sării; 370 m² pentru construcția de mașini, tehnologie și sudură; 185 m² pentru mașini și centrale termice; 170 m² pentru secția hidraulică, mașini și centrale hidraulice; 200 m² mecanizarea agriculturii; 300 m² electrotehnică, mașini și instalații electrice, telecomunicații; 200 m² mijloace de transport; 270 m² arhitectură și sistematizare; 200 m² industria chimică; 200 m² industria ușoară; 200 m² industria alimentară; la toate acestea adăugându-se 815 m² pentru spațiul administrativ²³.

Pentru organizarea secțiilor muzeului, Institutul Politehnic Timișoara a dispus catedrelor de specialitate întocmirea tematicii pe secții, excepție făcând expoziția „Traian Vuia” care urma să fie alcătuită de către Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Timiș²⁴. Pentru conceperea expoziției „Traian Vuia”, Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Timiș a luat legătura cu un fost colaborator al lui Vuia, inginerul Gh. Lipovan din București. Astfel, a fost întocmită o listă cu materiale inedite, legate de viața marelui inventator, pentru a fi achiziționate prin Muzeul Banatului²⁵. Realizarea unui muzeu nu era un lucru simplu, mai ales în ceea ce privește organizarea secțiilor sale, acest fapt a dus la întreprinderea mai multor vizite la instituții muzeale de același profil, printre acestea numărându-se Muzeul Tehnic „Inginer Leonida” din București, precum și a secției de hidroenergetică și înregistrarea și redarea sunetului de la Muzeul din Iași²⁶. Vizitele aveau drept obiectiv analiza unor modele de bune practici, care să poată fi implementate și în cadrul viitorului Muzeu Tehnic al Banatului.

În cadrul documentației, realizate în scopul obținerii unui aviz favorabil din partea Direcției Monumentelor și Muzeelor, a fost întocmită o schemă de organizare a muzeului pe criterii

¹⁷ *Ibidem*, f. 30.

¹⁸ *Ibidem*, f. 28.

¹⁹ *Ibidem*, f. 2.

²⁰ *Ibidem*, f. 17.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, f. 17–18.

²³ *Ibidem*, f. 32.

²⁴ *Ibidem*, f. 26.

²⁵ *Ibidem*, f. 27.

²⁶ *Ibidem*, f. 26.

tematice. Conform acesteia, Muzeul Tehnic urma să fie organizat în trei sectoare tematice, acestea fiind împărțite, la rândul lor, în secții, iar cele din urmă în subsecții. Primul sector urma să fie cel al industriei metalurgice, energetice și constructoare de mașini, al doilea sector era dedicat industriei chimice și a celei ușoare, iar cel din urmă avea ca temă principală arhitectura și construcțiile²⁷.

Primul sector, al industriei metalurgice, energetice și constructoare de mașini, urma să fie împărțit, conform documentelor, în șapte secții, după cum urmează: secția de industrie extractivă, metalurgică, petrol și sare; secția mecanică, construcții de mașini, tehnologie și sudură; secția hidraulică, de mașini și centrale termice; secția termotehnică; secția electrotehnică, instalații și mașini electrice, și telecomunicații; secția mijloace de transport terestre, aeriene și navale; acestora adăugându-li-se secția de mecanizare a agriculturii²⁸.

În cadrul primei secții, cea a industriei extractive, metalurgice, petrol și sare, urma să se facă un excurs în tot ceea ce însemna exploatarea resurselor naturale, de la momentul extragerii lor din zăcămintele subsolului, până la prelucrarea și obținerea produselor finite, acest fapt fiind evidențiat prin redarea schematică, în cadrul documentelor de arhivă, al conținutului subsecțiilor acestui compartiment muzeistic. În cadrul secției urmau să fie expuse majoritatea modalităților de prelucrarea a metalelor feroase și neferoase, precum și exploatarea petrolului și a sării. Toată această evoluție a tehnicii metalurgice și de exploatare a materiilor prime urma să fie prezentată publicului prin intermediul panourilor ilustrative, al schemelor, fotografiilor și al machetelor²⁹.

Cea de-a doua secție, dedicată mecanicii, construcțiilor de mașini și tehnologiilor de sudură, a fost împărțită, la rândul ei, în șapte subsecții care abordau tematici de la mecanică și deformarea plastică la cald și la rece, până la schimbarea stării fizico-chimică a materialelor, acestora li se alătura subsecția de îmbinări definitive, din care făceau parte tehnicile de sudură. Toate acestea urmau să fie puse în fața publicului prin intermediul materialelor grafice, cum ar fi fotografiile, planșele și schemele, planificându-se în acest sens realizarea a 250 de planșe, pentru întreaga secție, care urmau să aibă o dimensiune de circa 1000 × 800 mm sau 1000 × 600 mm³⁰.

Pe lângă bogatul material ilustrativ, secția avea să

beneficieze de un semnificativ număr de exponate și instrumente precum: piese vechi cu fricțiune sau șurub, mașini și unelte vechi cu acțiune manuală, mașini și unelte moderne acționate prin intermediul motoarelor electrice, instalații miniaturale și machete etc. O a treia categorie de piese expuse, identificate în cadrul proiectării secției, erau documentele, prin intermediul cărora se dorea reliefa trecutului industrial al Banatului și al Timișoarei³¹.

Secția de hidraulică, mașini și centrale hidraulice avea ca obiectiv „urmărirea cronologică a dezvoltării construcției de mașini hidraulice”, acest scop fiind atins prin prezentarea, pentru publicul larg, a documentelor originale sau a facsimilelor, schemelor, gravurilor, machetelor și modelelor originale. Datorită complexității sale, această secție avea nevoie de un spațiu expozițional întins, considerând că ar fi necesari între 200 și 400 m² de spațiu acoperit, respectiv între 400 și 800 m² de spațiu aflat în aer liber³².

În ceea ce privește secția de termotehnică, mașini, instalații și centrale termice, aceasta avea să fie compusă din patru subsecții, în cadrul cărora era prezentată evoluția motoarelor, turbinelor și instalațiilor termice³³.

Una dintre cele mai mari secții era plănuită să fie cea de electrotehnică, mașini și instalații electrice și telecomunicații, în cadrul căreia se identificau zece subsecții. Identic cu celelalte secții, și aceasta urma să se bucure de un bogat material ilustrativ, cu ajutorul căruia se zugrăvea evoluția în timp și spațiu a schimbărilor în domeniul electrotehnicii și a utilizării electricității de-a lungul timpului³⁴.

O altă secție, a viitorului Muzeu Tehnic al Banatului, era cea de arhitectură și construcții, în cadrul căreia fuseseră înglobate principalele paliere ale construcțiilor, precum cele civile, industriale, agricole, căile de comunicații și construcțiile hidrotehnice. În cadrul acestei secții se făcea un recurs la istoria arhitecturii, fiind exemplificată atât prin particularitățile arhitecturale ale Banatului, cât și a arhitecturii universale. Drept exemple, pentru ceea ce înseamnă arhitectura militară, vor fi ilustrate, conform documentului, cetățile din Arad, Deva, Hunedoara, Lipova, Mehadia, Șiria etc. La acestea se vor adăuga și clădirile social-administrative, precum Universitatea din Timișoara și teatrele din Oravița, Arad și Timișoara. Tot în cadrul acestei secții se dorea a fi tratate teme precum evoluția materialelor de construcții și cele ale construcțiilor

²⁷ *Ibidem*, f. 36.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, f. 37–41.

³⁰ *Ibidem*, f. 42.

³¹ *Ibidem*, f. 42–43.

³² *Ibidem*, f. 43–44.

³³ *Ibidem*, f. 45–52.

³⁴ *Ibidem*, f. 52–59.

industriale și agricole. Nu au fost uitate nici căile de comunicații, acestea fiind împărțite în: drumuri, căi ferate, poduri, aeroporturi și construcții hidrotehnice³⁵.

Secția mijloacelor de transport a fost împărțită în patru subsecții, cuprinzând transporturile terestre, cele navale, aeriene și „uzinale”³⁶.

Acestor secții li se adăuga secția de mecanizare a agriculturii, în cadrul căreia erau reliefate toate stadiile de dezvoltare ale utilajelor agricole, cu acest prilej fiind reliefat și faptul că stadiul din acel moment al dezvoltării utilajelor agricole din R.S.R. era unul foarte ridicat. Fiecare subsecție fusese dotată cu o hartă a țării în care erau evidențiate suprafețele arabile și exploatate ale R.S.R., acestora alăturându-li-se planșe explicative și tabele statistice³⁷.

Cea mai complexă și documentată secție, din cadrul proiectului, a fost cea a industriei chimice, ea beneficiind de un număr de peste 35 de file din cadrul documentației pentru realizarea Muzeului Tehnic al Banatului. Aceasta urma să cuprindă opt secții tematice, după cum urmează: industria acidului sulfuric, industria ceramicii, industria sticlei, industria produselor farmaceutice, industria firelor și fibrelor sintetice, industria de prelucrare a cauciucului și industria de prelucrare a materialelor plastice și a rășinilor sintetice³⁸. În cadrul documentației, aferente secției, au fost specificate nenumărate date istorice referitoare la dezvoltarea fiecărei ramuri evidențiate de noi anterior. Un fapt particular, față de documentația celorlalte secții, este reprezentat de meticulozitatea și rigoarea de care au dat dovadă specialiștii în cadrul proiectării secției de față. Un exemplu în acest sens poate fi identificat în cadrul descrierii subsecției de industrie a ceramicii. În cadrul acesteia urmau să fie instalate opt panouri cu dimensiunea de 60 × 50 cm, acestea cuprinzând atât materiale ilustrative, cât și scrise. Panourile au fost descrise individual; spre exemplu, panoul dedicat ceramicii arse primitive urma să conțină „un desen reprezentând un om în fața unui cuptor rudimentar, care fumega, iar lângă cuptor- stive de obiecte (vase)”³⁹, iar în partea dreaptă a panoului urma să fie plasat un text explicativ. În același fel au fost descrise și celelalte panouri informative, atât din cadrul subsecției de ceramică, cât și a celorlalte subsecții⁴⁰.

³⁵ *Ibidem*, f. 60–64.

³⁶ *Ibidem*, f. 65.

³⁷ *Ibidem*, f. 72–82.

³⁸ *Ibidem*, f. 84.

³⁹ *Ibidem*, f. 88.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 88–89.

Acribia documentară a specialiștilor din cadrul Institutului Politehnic Timișoara a fost bine reliefată și în subsecția dedicată industriei berii, realizându-se o amplă descriere a procesului de fabricare a acesteia⁴¹.

În cadrul unei analize mai amănunțite a proiectului de organizare a secțiilor Muzeului Tehnic al Banatului, putem observa faptul că acestea urmează un tipar care se afla în acord cu obiectivele generale ale instituției muzeale. Potrivit acestuia, muzeul își propunea să urmărească evoluția tehnicii și industriei atât pe verticală, evidențiind dezvoltarea lor în timp, cât și pe orizontală, în cadrul expozițiilor fiind făcute paralele cu alte spații geografice. O altă particularitate, legată de valorificarea trecutului industrial și tehnic, o constituia prezentarea exponatelor în patru modalități, și anume: prin panouri ilustrative, machete, documente și utilaje și mecanisme tehnice.

Datorită complexității și a numărului mare de secții, din cadrul viitorului muzeu, acesta urma să aibă un număr semnificativ de angajați. Conform documentelor, muzeul avea să beneficieze de: două posturi de conducere, din care făceau parte un director și un inginer șef; patru posturi de ingineri; cinci de tehnicieni; doisprezece posturi de muncitori calificați, printre care se numărau strungari, mecanici, lăcătuși și electricieni; patru ghizi; două posturi de contabil; un funcționar și doisprezece posturi pentru personalul de serviciu și pază. Directorul avea atribuția de a achiziționa exponate și de a veghea buna funcționare a muzeului. Inginerul șef se ocupa cu recondiționarea, punerea în funcțiune și executarea de machete, în timp ce ceilalți ingineri organizau secțiile, puneau în funcțiune utilajele și efectuau activități de ghidaj.

În privința corpului tehnicienilor, acesta era format dintr-un desenator tehnic, care se ocupa cu proiectarea machetelor și miniaturilor; un desenator artistic, căruia îi intra în atribuții crearea de tablouri, picturi și se ocupa de aspectul secțiilor; și doi maiștri, care vor conduce atelierele.

Pentru partea juridică și financiară urmau să fie angajați un contabil șef, un contabil pentru evidența cheltuielilor și un funcționar. În ceea ce privește paza și curățenia muzeului, acestea vor fi realizate de trei paznici, care vor lucra în schimburi, și șase femei de serviciu, la toți aceștia adăugându-se și trei persoane care se vor îngriji de transportul exponatelor⁴².

Pe lângă spațiu și personalul administrativ,

⁴¹ *Ibidem*, f. 106–108.

⁴² *Ibidem*, f. 33–34.

viitorului muzeu tehnic trebuia să se bucure și de un bogat inventar de piese dedicate expozițiilor. Pentru procurarea lor au fost aplicate două modalități distincte. Prima modalitate a fost cea a împrumutului sau donațiilor, în acest sens Comitetul Județean pentru Cultură și Artă și Institutul Politehnic Timișoara a trimis nenumărate adrese către combinatele și întreprinderile din Timiș, Arad, Bihor, Hunedoara, Brașov și Cluj, prin care le solicita utilaje pentru a fi expuse în cadrul Muzeului Tehnic al Banatului.

Pentru facilitarea muncii de depistare a materialelor tehnice de valoare, precum și a soluționării formelor de transfer, a fost cerut sprijinul mai multor ministere, care au emis o circulară către întreprinderile din țară, prin care se cerea ajutorul pentru constituirea unui muzeu tehnic în capitala Banatului. Răspunsul întreprinderilor a fost unul favorabil, acestea trimițând tabele care conțineau inventare cu obiecte care puteau fi puse la dispoziția viitorului muzeu tehnic din Timișoara. Din listele menționate au fost alese, de către specialiștii Institutului Politehnic, materialele considerate a fi potrivite expunerii lor în cadrul secțiilor muzeului. Transportul utilajelor, la muzeul din Timișoara, a fost precedat de deplasarea unor delegații care să constate dacă acestea corespund descrierilor și totodată pentru a întocmi procesele de predare-preluare⁴³. Această etapă a fost îngreunată datorită plecării cu întârziere a delegațiilor. În ceea ce privește problema transporturilor, aceasta a fost rezolvată, pentru o perioadă, datorită intervențiilor secretarilor Zahiu (secretarul cu propaganda al Comitetului județean PCR Timiș) și Cocîrlă, secretar al comitetului județean Timiș al P.C.R., la D.R.T.A.⁴⁴.

A doua modalitate de procurare a exponatelor a fost cea a achiziționării, aceasta urmând să se efectueze, dacă Muzeul Tehnic al Banatului ar fi intrat în componența Muzeului Banatului, prin intermediul celei din urmă instituții. Pentru obținerea fondurilor necesare noilor achiziții se propunea luarea în calcul a finanțării viitorului muzeu de către mai multe ministere⁴⁵. Pentru procurarea de exponate, la început, era necesară suma de circa 140.000 lei⁴⁶. În ceea ce privește achiziționarea de exponate, pentru primii cinci ani, se solicita suma de 200.000 de lei, urmând ca după această perioadă suma să scadă la 100.000 lei⁴⁷. Pe lângă toate acestea, erau necesare fonduri și pentru dotarea cu

mașini și aparatură a atelierelor. Atelierele urmau să beneficieze de următoarele aparaturi: un strung paralel (200 × 1500 cm), în valoare de 35.000 lei; o freză universală, valorând 40.000 lei; o mașină de găurit verticală, costând 8.000 lei; un transformator de sudură, însumând 12.000; un generator de acetilenă, în valoare de 5.000 lei; bancuri de lucru, costând 10.000 lei; truse de scule, costând 20.000 lei; și 10.000 lei pentru diverse alte utilaje⁴⁸.

Principalii beneficiari ai planului de constituire al Muzeului Tehnic al Banatului erau cetățenii, astfel, după realizarea documentației, a fost prevăzută și o amplă acțiune de diseminare a informațiilor privind inițiativa de proiectare a instituției muzeale, acesta făcându-se prin intermediul presei, radioului și al organizațiilor județene de partid⁴⁹. În acest sens, se încadrează și articolele apărute în două dintre cele mai importante publicații bucureștene. Primul articol a fost publicat în „România liberă”, în data de 28 octombrie 1971, în cadrul său evidențiindu-se faptul că în Timișoara se află în lucru „amenajarea unui muzeu tehnic al Banatului, care va cuprinde importante realizări obținute de-a lungul veacurilor în această parte a țării.”⁵⁰. În același areal se află și articolul publicat în paginile din „Știința”, în data de 14 decembrie 1971, în care se anunța dorința deschiderii în Bastionul Cetății Timișoara a unui muzeu tehnic⁵¹.

Data publicării celor două articole și plasarea într-un timp viitor al deschiderii unui muzeu tehnic al Banatului, sunt o dovadă a faptului că, în 1971, încă nu a fost înființat un muzeu tehnic în Timișoara, fapt ce va avea loc abia în 1974. Între timp, în interiorul bastionului, și-a găsit adăpost, în 1972, expoziția de artă populară a secției de etnografie⁵², iar în 1974 în Bastion se găsea și sediul secției de împrumut al Bibliotecii Județene⁵³.

În paginile revistei „Orizont” a fost anunțată, în 23 august 1974, inaugurarea Muzeului Tehnic, în clădirea Bastionului, acesta fiind doar o secție a Muzeului Banatului⁵⁴. În paginile aceluiași număr, în rubrica intitulată „Interviul săptămânii”, a fost

⁴³ *Ibidem*, f. 26–27.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 16.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 27.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 35.

⁴⁸ *Ibidem* (fila nu a fost numerotată).

⁴⁹ *Ibidem*, f. 2.

⁵⁰ *România liberă*, București, an XXIX, nr. 8402 (28 aprilie 1971), 3.

⁵¹ *Știința*, București, an XLI, nr. 8998 (14 decembrie 1971), 1.

⁵² Aurel Turcuș, Aspecte privind istoricul secției de etnografie de la Muzeul Banatului (1872–1972), în *Tibiscus*, Seria Etnografie (1974), 27–28.

⁵³ *Orizont*, Timișoara, an XXV, nr. 14 (4 aprilie 1974), 3; Idem, Timișoara, an XXV, nr. 21 (25 mai 1974), 3; Idem, Timișoara, an XXV, nr. 25 (21 iunie 1974), 3.

⁵⁴ Idem, Timișoara, an XXV, nr. 34 (23 august 1974), 3.

publicat interviul luat domnului lector. dr. ing. Anton Policea, care aducea o seamă de argumente pentru a susține decizia de deschidere a muzeului tehnic. Printre argumente se numărau tradiția meșteșugărească a Timișoarei și nevoia de inițiere, în domeniul tehnicii, a școlărilor timișoreni. În cadrul aceluiași articol a fost relatat faptul că actualul muzeu tehnic se întindea în spațiul a șapte încăperi ale Bastionului, evidențiind dorința ca acesta să ocupe, în anii următori, întreaga clădire a Bastionului⁵⁵.

Chiar dacă stadiul documentației actuale nu ne permite să intrăm în detalii legate de respectarea proiectului realizat în 1971, cert este faptul că în 1974 a fost înființat în cadrul Bastionului, o secție tehnică a Muzeului Banatului.

Concluzionând, proiectul realizării unui muzeu tehnic al Banatului a avut menirea de a coagula, în jurul plănuită instituții, importante personalități din cadrul societății timișorene, aceștia provenind atât din mediul cultural, al administrației locale, universitar, cât și din cel industrial și economic. Prin complexitatea documentării, proiectul descoperit în cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale, denotă acribia documentară de care au dat dovadă specialiștii Institutului Politehnic, care s-au ocupat de realizarea documentației viitorului Muzeu Tehnic al Banatului. Totodată prin intermediul său se reia un demers interbelic absolut necesar pentru Banat, regiunea fiind cunoscută ca având o îndelungată tradiție în domeniu tehnic și industrial.

⁵⁵ Idem, Timișoara, an XXV, nr. 34 (23 august 1974), 6.

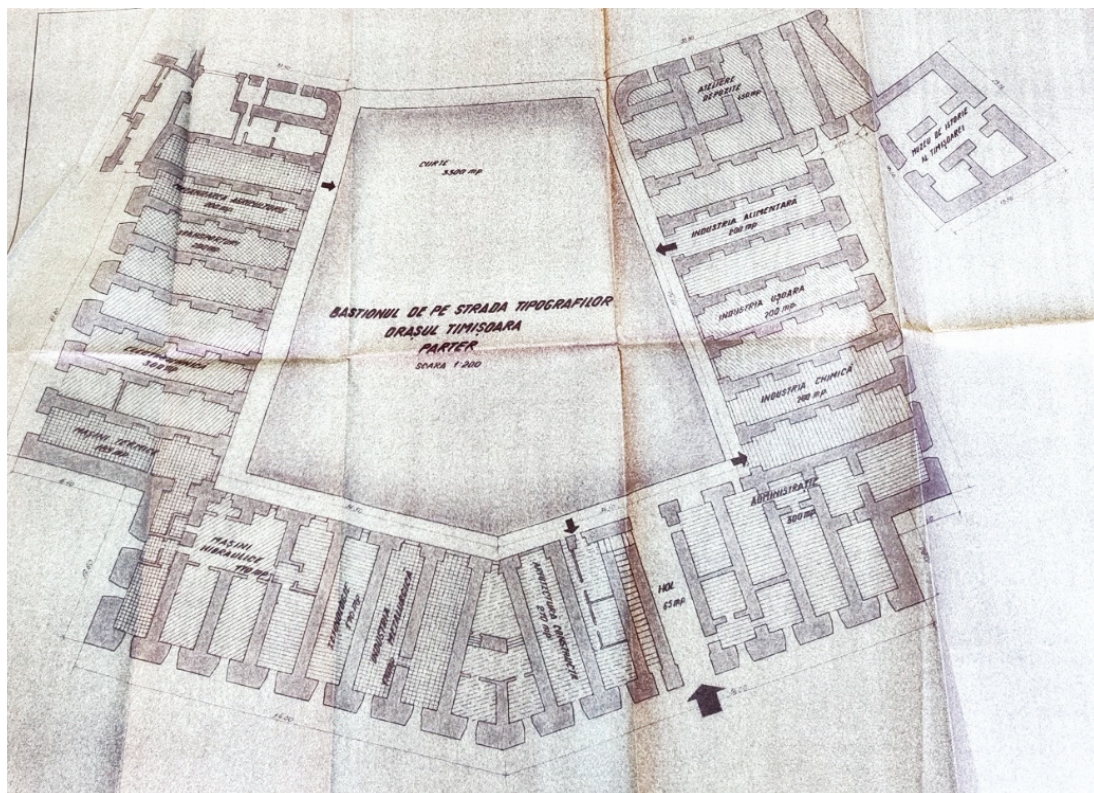

Fig. 1. Bastionul Cetății Timișoara. Planul secțiilor „Muzeului Tehnic al Banatului” (sursă: Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond Comitetul Județean P.C.R. Timișoara, d. 46/1971) / The bastion of the fortification of Timișoara. Groundplan of the departments of the Technical Museum of Banat.

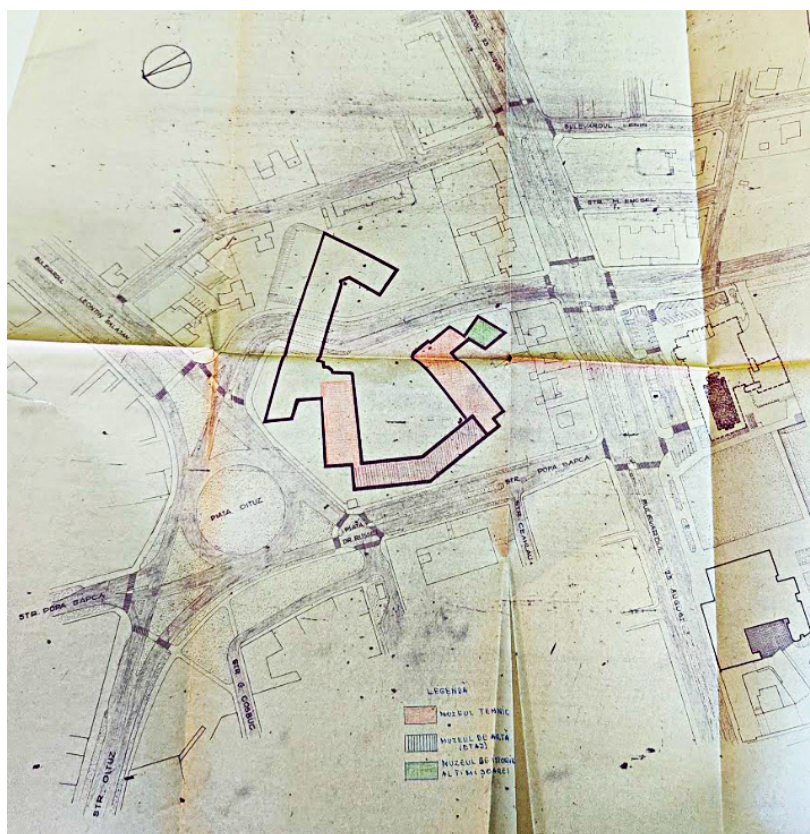

Fig. 2. Bastionul Cetății Timișoara. Planul „Muzeului Tehnic al Banatului” (sursă: Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond Comitetul Județean P.C.R. Timișoara, d. 46/1971) / The bastion of the fortification of Timișoara. Groundplan of the Technical Museum of Banat.